

Slovensko gospodarsko in raziskovalno združenje, Bruselj

Občasna informacija članom 198 – 2024

16. december 2024

Prof. dr. Gregor Majdič: Univerze morajo sprejeti umetno inteligenco in prispevati k njenemu razvoju

Na področju nevronske mreže, modelov velikih količin podatkov, intenzivne analize podatkov in strojnega učenja smo priča izjemnemu napredku. Medtem ko je bil velik del temeljnih raziskav, ki so omogočile ta razvoj, financiran iz javnih sredstev, so široko uporabo teh tehnologij razvila in tržijo zasebna podjetja, ki jih vodi predvsem dobiček in ne javni interes ali prizadevanje za ozaveščeno družbo. Zdaj, ko smer digitalnih inovacij obvladujejo močni in bogati zasebni subjekti, je temeljno vprašanje, kakšna je v teh razmerah vloga univerz, na portalu mreže Science|Business piše rektor Univerze v Ljubljani prof. dr. Gregor Majdič.

Generativne tehnologije umetne inteligence že imajo in bodo še naprej imele velik družbeni vpliv. Zato je ključnega pomena razumeti, kako te tehnologije delujejo in kaj ustvarjajo. Čeprav lahko ta orodja izboljšajo naše znanje in jih univerzitetni študenti vse pogosteje uporabljajo za pomoč pri študiju, je treba pri njihovi uporabi in pri tem, koliko zaupamo njihovim rezultatom biti previden. Ključno vprašanje je kakovost in zanesljivost podatkov, ki se uporabljajo za usposabljanje teh sistemov.

Pred digitalno dobo in pojavom interneta je bilo objavljane povezano z natančnim potrjevanjem. Znanstveni članki so bili najprej objavljeni kot izmenjava informacij med znanstveniki in ne kot vir za pridobivanje prestiža in finančnih sredstev. Bili so strogo recenzirani in so veljali za zaupanja vredne informacije. Vse trditve v znanstvenih člankih so morale biti podprte s predhodnimi raziskavami, ki so bile ustrezno citirane. Tako je obstajal določen nadzor kot zagotovilo, da je bilo objavljeno le resnično in znanstveno utemeljeno gradivo.

Digitalna revolucija je to drastično spremenila. Danes lahko vsakdo napiše in objavi karkoli. To je bistvo problema verodostojnosti informacij, na katerih se usposabljujejo sistemi umetne inteligence. V tej tako imenovani dobi po resnici, v kateri prevladuje prepričanje, da so vsa mnenja enaka, in ob upoštevanju tehnološkega napredka, ki omogoča, da se kar koli objavi in postane del javne domene človeškega znanja, se soočamo z izzivom ocenjevanja kakovosti vhodnih podatkov, ki jih zbirajo generativni modeli umetne inteligence.

Zasebna podjetja na splošno niso zainteresirana, da bi te informacije prečesala, verjetno niti nimajo kapacitet za to. Če torej želimo, da bodo generativni modeli umetne inteligence v prihodnosti zagotavljali točne informacije, se moramo lotiti tega ključnega vprašanja in poiskati izvedljive rešitve.

Ena od možnih rešitev bi lahko vključevala sodelovanje univerz pri oblikovanju akademskega ali javnega generativnega modela umetne inteligence, ki bi temeljil izključno na recenziranih znanstvenih člankih in drugih preverljivih virih. Koalicija evropskih (ali celo svetovnih) univerz bi lahko združila moči za razvoj etičnega in zaupanja vrednega modela umetne inteligence s skrbnim nadzorom virov, ki se uporabljajo za usposabljanje.

Takšen model bi bil dragoceno orodje za širšo javnost in akademsko skupnost. Ne glede na to, ali nam je to všeč ali ne, se ta orodja uporabljajo in bodo neizogibno postala vse bolj razširjena, zlasti med študenti. Namesto da se umetni inteligenci izogibamo, bi jo morali sprejeti in izpopolniti, da bi služila javnemu dobremu in podpirala poslanstvo univerz.

Pri razpravi o javnem generativnem orodju umetne inteligence, ki temelji na preverljivih in dokazanih informacijah, se srečamo z drugim pomembnim vprašanjem glede znanstvenega objavljanja. Glede na to, da je bilo samo v letu 2023 zaradi znanstvenih napak umaknjenih 10 000 znanstvenih člankov (1 od vsakih 500 objavljenih člankov), da imamo inflacijo založnikov in znanstvenih člankov, da znanstveni založniki, ki so usmerjeni v dobiček, vodijo predstavo (v sektorju, ki je že zdaj najbolj dobičkonosen med vsemi gospodarskimi sektorji) in da sistemi nagrajujejo količino objav in ugled revije namesto kakovosti posameznih objav, je jasno, da potrebujemo nekaj velikih sprememb.

Tudi če usposabljanje umetne inteligence omejimo na strokovno pregledane članke, bodo te sistemske pomanjkljivosti ostale. Zato se mora akademska skupnost sočasno lotiti naslednjih povezanih tem: oblikovanja preverljivih modelov umetne inteligence na podlagi visokokakovostnih publikacij in reforme sistema znanstvenega objavljanja. Reševanje teh izzivov je ključnega pomena za povrnitev zaupanja v znanost in spodbujanje družb, da ponovno začnejo ceniti resnično znanje.

Univerze morajo sprejeti umetno inteligenco in prispevati k njenemu razvoju kot delu javne domene za napredek človeštva in v korist družbe.

Koristne informacije:

- Članek prof. dr. Gregorja Majdiča:
- https://sciencebusiness.net/viewpoint/research-and-innovation-gap/viewpoint-universities-must-embrace-ai-and-contribute-its?utm_source=ActiveCampaign&utm_medium=email&utm_content=Widening%20countries%20look%20to%20steal%20a%20lead%20in%20next%20generation%20nuclear%20power%20stations&utm_campaign=The%20Widening%20No%20%202044%20%28DRAFT%29

Pripravila:

Darja Kocbek